

УДК 332.14 (447) (045)

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Балабанова Н.В., к.н.з дерд.упр., доцент кафедри міжнародної економіки Маріупольського державного університету (Україна)
Лукіна Я.І., студентка ОКР «магістр» спеціальності «Міжнародна економіка» Маріупольського державного університету (Україна)

Балабанова Н.В., Лукіна Я.І. Формування конкурентоспроможності регіонів України.

У статті досліджено особливості соціально-економічного розвитку регіонів України, визначено диспропорції регіонального розвитку на основі показників ВРП, рівня безробіття, залучення регіонів до процесу міжнародного поділу праці та інвестицій в основний капітал. Розраховано індекс конкурентоспроможності регіонів та їх групування за урахуванням внеску окремих областей до формування валової доданої вартості країни на душу населення. Визначено, що найбільш конкурентоспроможними регіонами в Україні за рівнем валової доданої вартості є Дніпропетровський, Донецький, Київський, Полтавський, Харківський, м. Київ та Севастополь. На основі розрахованих коефіцієнтів спеціалізації, регіони умовно поділено на три типи, які передбачають спеціалізацію на виробництві сільськогосподарської, промислової продукції та наданні послуг та визначають пріоритети розвитку у коротко- та середньостроковій перспективі.

Ключові слова: регіон, валовий регіональний продукт, валова додана вартість, диспропорції регіонального розвитку, конкурентоспроможність.

Балабанова Н.В., Лукіна Я.І. Формирование конкурентоспособности регионов Украины.

В статье исследованы особенности социально-экономического развития регионов Украины, определены диспропорции регионального развития на основе показателей ВРП, уровня безработицы, участия регионов в международном разделении труда и инвестиций в основной капитал. Рассчитан индекс конкурентоспособности регионов и их группирование с учетом вклада отдельных областей в формирование валовой добавленной стоимости страны на душу населения. Определено, что наиболее конкурентоспособными регионами в Украине по уровню валовой добавленной стоимости являются Днепропетровский, Донецкий, Киевский, Полтавский, Харьковский, г. Киев и Севастополь. На основе рассчитанных коэффициентов специализации, регионы условно разделены на три типа, которые предполагают специализацию на производстве сельскохозяйственной, промышленной продукции и оказании услуг и определяют приоритеты развития в кратко- и среднесрочной перспективе.

Ключевые слова: регион, валовый региональный продукт, валовая добавленная стоимость, диспропорции регионального развития, конкурентоспособность.

Balabanova N.V., Lukina Ya.I. Formation of competitiveness of regions of Ukraine.

The article investigates the characteristics of the socio - economic development of regions of Ukraine, regional development disparities are defined on the basis of indicators GRP, unemployment, regional participation in the international division of labor and fixed capital investment. Calculated index of regional competitiveness and their grouping into account the contribution of s regions in the formation of the country's gross value added per capita. Determined that the most competitive regions in Ukraine in terms of gross value added are Dnipropetrovsk, Donetsk, Kiev, Poltava, Kharkiv, Kyiv and Sevastopol. Based on the calculated coefficients of specialization, regions are divided into three types, which involve specialization in the production of agricultural and industrial products and provision of services and prioritize development in the short and medium term.

Keywords: region, gross regional product, the gross value added of regional development imbalances, competitiveness.

Формування конкурентоспроможності є одним з головних пріоритетів економічної політики країни. При цьому слід враховувати, що в умовах поглиблення територіального поділу праці конкурентоспроможність країни визначають її регіони.

Ефективність реалізації регіональної політики, що активно запроваджується останніми роками, перш-за все треба оцінювати з позиції формування сприятливих умов для економічного зростання регіонів взагалі та його населення зокрема, підвищення ділової активності суб'єктів господарювання та формування загального соціально-економічного клімату, що в свою чергу, є основою для підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів України.

Дослідженню питань соціально-економічного розвитку регіонів і формування їх конкурентоспроможності присвячено роботи багатьох науковців, зокрема: Антонюк Л., Білоруса О., Гончарук Т., Губського Б., Жаліло Я., Лукіяненко Д., Фатхутдінова Ф. Разом з тим багато практичних питань з формування конкурентоспроможності регіонів, залишаються маловивченими й невирішеними, тому потребують подальшого дослідження.

Метою є дослідження особливостей соціально-економічного розвитку регіонів України та основ формування їх конкурентоспроможності на основі застосування системи кількісних показників.

В Україні спостерігаються диспропорції у територіальному розвитку, насамперед ця тенденція виявляється у відмінностях у показниках валового регіонального продукту (ВРП) (рис.1).

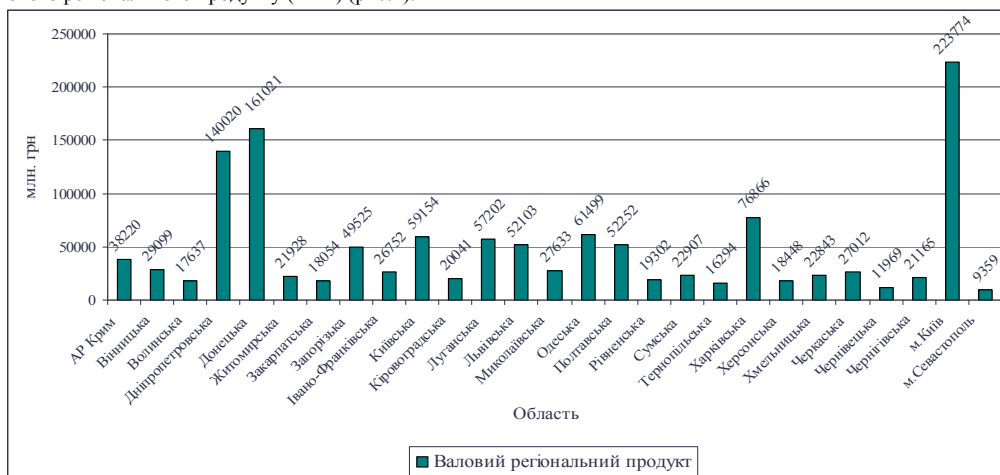

Рис.1 Валовий регіональний продукт за областями України у 2011 р., (млн. грн.)

Так, у 2011 році найбільше значення ВРП спостерігалось у м. Києві (223774 млн. грн), на другому місці Донецька область (161021 млн. грн.) та на третьому Дніпропетровська область (140020 млн. грн). Найменший показник ВРП спостерігався у м. Севастополі (9359 млн. грн.).

Якщо розглядати співвідношення між максимальним та мінімальним значенням ВРП на одну особу, то у 2005 році максимальне значення приходилось на м. Київ (28780 грн.), а мінімальне – на Тернопільську область (4603 грн.), розрив між ними склав 6,25 разів, у 2008 р. це співвідношення склало 6,36 разів (м. Київ – 61592 грн; Тернопільська обл. – 9688 грн), а у 2011 році – 6,03 рази, при чому мінімальне значення приходилось на Чернівецьку область (13228 грн.). У 2005 році у 8 регіонах (м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Полтавська, Запорізька та Харківська, Київська, Одеська області) ВРП на одну особу перевищував середній показник по країні. У 2008 та 2011 рр. до цих регіонів приєдналась Луганська область. Незважаючи на те, що ВРП у м. Севастополі найменший серед регіонів, ВРП на душу населення складає 99,4% від середнього.

Незважаючи на різні рівні розвитку регіонів, усі вони демонструють позитивну динаміку зростання ВРП (рис.2).

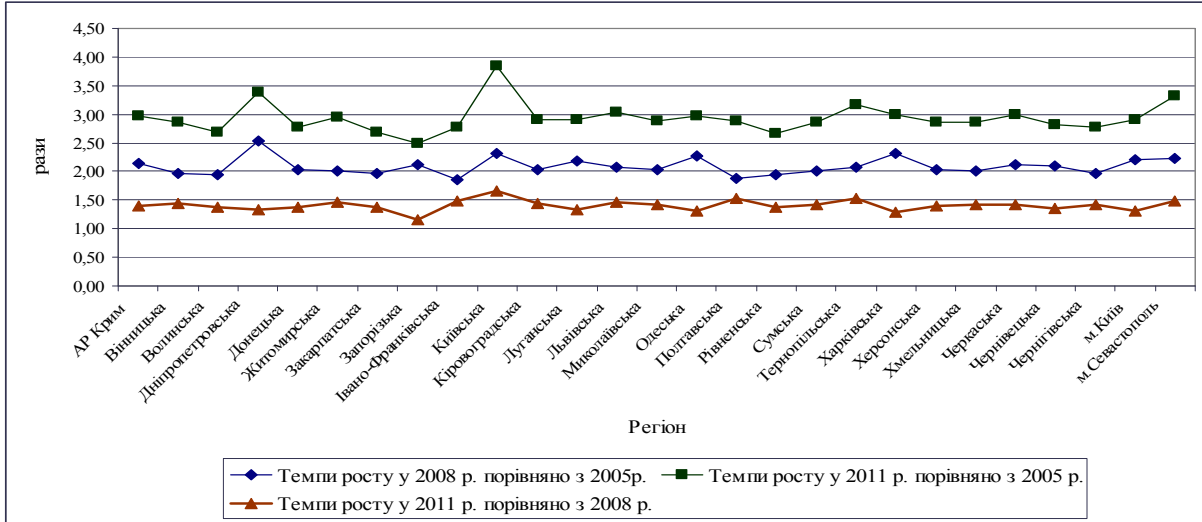

Рис.2 Темпи приросту валового регіонального продукту за регіонами України, 2005 – 2011 рр.

Найбільші темпи росту у 2011 р. порівняно з 2005 р. спостерігаються у Київській області (показник збільшився у 3,85 рази), Дніпропетровській області та м. Севастополі (у 3,40 та 3,32 рази відповідно).

Асиметрія окремих показників соціально-економічного розвитку демонструє значні відмінності між регіонами України (табл. 1).

Таблиця 1

Диспропорції розвитку економіки регіонів України, 2005-2011 рр.

Рік	ВРП на душу населення, грн.		Рівень безробіття, %		Експорт товарів, млн. дол. США		Інвестиції в основний капітал, млн. грн.		
	мін	макс	мін	макс	мін	макс	мін	макс	
2005	Тернопільська	4603	м. Київ	3	Тернопільська	76,1	м. Севастополь	544,47	
	макс	м. Київ	28780	Чернівецька	9,8	Донецька	8225,5	м. Київ	19468,3
	розрив, разів					108,09		35,76	
2008	Тернопільська	9688	м. Київ	3,1	м. Севастополь	124	м. Севастополь	1588	
	макс	м. Київ	61592	Тернопільська	8,8	Донецька	14409,5	м. Київ	46574,1
	розрив, разів					116,21		29,33	
2011	Чернівецька	13228	м. Київ	5,6	м. Севастополь	124,12	м. Севастополь	1632,1	
	макс	м. Київ	79729	Чернівецька	10,4	Донецька	17197	м. Київ	34467,5
	розрив, разів					138,56		21,12	

Якщо розглядати співвідношення між максимальним та мінімальним значенням експорту товарів у регіонах, то у 2005 році максимальне значення приходилось на Донецьку область (8225,50 млн.дол.), а мінімальне – на Тернопільську область (76,10 млн.дол.), розрив між ними склав 108,09 разів, у 2008 р. співвідношення між max та min склало 116,21 разів (Донецька обл. – 14409,5млн. дол.; м. Севастополь – 124,00 млн.дол.), а у 2011 році – 138,56 рази, при чому мінімальне значення приходилось на м. Севастополь (124,13 млн. дол.). Розрив між max та min у 2012 році скоротився і склав 113,09 рази, при чому максимальне значення залишилось в Донецької області, а мінімальне – в Чернівецької (124,92 млн. дол.). У 2005-2011 роках у 6 регіонах (Донецька, Дніпропетровська, м. Київ, Луганська, Запорізька, Полтавська області) експорт товарів перевищував середній показник по країні.

Відповідно в регіональній структурі експорту товарів, найбільша частка приходить на Донецьку область – 21 %, на другому та третьому місці м. Київ (19%) та Дніпропетровська область (15%) відповідно. Найбільшим імпортером товарів є м. Київ – 31 %, на другому

та третьому місці Дніпропетровська область (8%) та Київська (6%) відповідно. В цілому, п'ять регіонів, такі як м. Київ, Дніпропетровська, Київська, Одеська та Донецька області, складають 54,2 % сукупного імпорту України.

Асиметричність розвитку регіонів України характеризує і такий показник, як обсяг інвестицій в основний капітал. У 2005-2011 роках найбільший обсяг інвестицій в основний капітал спостерігався в м. Києві, Донецькій та Дніпропетровській області, а найменший – у м. Севастополі. Проте розрив між max та min обсягом спрямованих інвестицій має поступову тенденцію до зменшення (у 2005 році склав 35,7 рази, у 2008 р. – 29,3 рази, у 2011 р. – 21,1 рази). Перевищення середнього показника по країні за обсягами спрямованих інвестицій на оновлення та модернізацію основних фондів протягом 2005-2011 є характерним для 9 регіонів: м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Львівська, Харківська, Луганська, Одеська, Полтавська області та АР Крим.

Диспропорція розвитку регіонів України спостерігається і за рівнем безробіття. Так, у 2005 році найбільший рівень безробіття спостерігався в Чернівецькій області (9,8 %), у 2008 році – Тернопільській області (8,8%) та у 2011 році Чернігівська область займала перше місце за рівнем безробіття (10,4 %). У 2005 та 2008 роках найменший рівень безробіття спостерігався в м. Києві (3% та 3,1%) та Севастополі (3,8% та 3,7%), у 2011 році – у м. Києві (5,6%) та Одеській області (6%).

У 2006 році було затверджено Державну стратегію економічного розвитку регіонів, мета якої полягає у визначенні ключових проблем регіонального розвитку, пріоритетів державної регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів на період до 2015 року. Тому протягом 2008 – 2011 рр. спостерігається уповільнення темпів зростання міжрегіональних відмінностей між такими показниками, як ВРП на душу населення, рівень безробіття та інвестиції в основний капітал. Але протягом 2005 – 2011 років збільшився рівень асиметрії за таким показником, як експорт товарів на 28,2 % у 2011 році порівняно з 2005 роком.

Для точнішого визначення рівня диференціації економічного розвитку регіонів доцільно провести їх групування за валовою доданою вартістю (ВДВ). Адаже прибуток на рівні регіону вимірюється не кількістю природних ресурсів і підприємств, розміщених на його території, які є тільки чинниками створення прибутку, а показником валової доданої вартості (ВДВ) у розрахунку на душу населення. Виходячи з цього, на основі запропонованого Безуглою В.О. узагальнюючого показника оцінки конкурентоспроможності регіону, розраховано індекс конкурентоспроможності (I_k), як відношення суми ВДВ за видами економічної діяльності в розрахунку на одну особу по окремому регіону до суми ВДВ за видами економічної діяльності в розрахунку на одну особу по країні:

$$I_k = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{ВДВ_p}{ВДВ_y}}{\sum_{i=1}^n X_i^p} \cdot \sum_{i=1}^n X_i^k \quad (1)$$

де $i = 1, \dots, n$ - види економічної діяльності;

$ВДВ_p$ - валова додана вартість у розрахунку на одну особу в регіоні (за видами економічної діяльності);

$ВДВ_y$ - валова додана вартість у розрахунку на одну особу в Україні (за видами економічної діяльності).

При цьому допускається умовність, що регіони, індекс конкурентоспроможності з яких:

- дорівнює або перевищує 1 – є конкурентоспроможними;
- знаходиться у діапазоні $1 > I_k \geq 0,8$ – мають потенціал досягти конкурентоспроможного рівня;
- знаходиться у діапазоні $0,8 > I_k \geq 0,6$ – мають низьку конкурентоспроможність;
- є меншим 0,6 – не є конкурентоспроможними.

Відповідно до отриманих результатів рейтинг конкурентоспроможності регіонів України, розрахований з урахуванням внеску окремих регіонів до формування валової доданої вартості країни наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Рейтинг конкурентоспроможності регіонів України, 2011 р.

Рейтинг конкурентоспроможності областей України за методикою Фонду Ефективного Управління		Розрахований рейтинг конкурентоспроможності областей України за ВДВ	
1.	м.Київ	1.	м. Київ (3,25)
2.	Дніпропетровська	2.	Дніпропетровська (1,28)
3.	Харківська	3.	Донецька (1,09)
4.	Київська	4.	Київська (1,08)
5.	Донецька	5.	Полтавська(1,08)
6.	Запорізька	6.	Харківська (1,01)
7.	м.Севастополь	7.	м. Севастополь (1,0)
8.	Одеська	8.	Одеська (0,98)
9.	Полтавська	9.	Запорізька (0,96)
10.	Львівська	10.	АРК Крим (0,95)
11.	Миколаївська	11.	Миколаївська (0,86)
12.	Волинська	12.	Чернігівська (0,84)
13.	Луганська	13.	Луганська (0,76)
14.	Вінницька	14.	Львівська (0,73)
15.	Сумська	15.	Рівненська (0,68)
16.	Черкаська	16.	Івано-Франківська (0,68)
17.	Рівненська	17.	Черкаська (0,68)
18.	Закарпатська	18.	Сумська (0,67)
19.	Івано-Франківська	19.	Вінницька (0,64)
20.	Хмельницька	20.	Херсонська (0,64)
21.	Чернівецька	21.	Хмельницька (0,64)
22.	АР Крим	22.	Житомирська (0,63)
23.	Житомирська	23.	Кіровоградська (0,63)
24.	Тернопільська	24.	Волинська (0,61)
25.	Чернігівська	25.	Закарпатська (0,56)
26.	Кіровоградська	26.	Чернівецька (0,55)
27.	Херсонська	27.	Тернопільська (0,53)

Згідно з проведеним дослідженням встановлено, що найбільш конкурентоспроможними регіонами в Україні за рівнем валової доданої вартості є Дніпропетровський, Донецький, Київський, Полтавський, Харківський, м. Київ та Севастополь. Тобто, ВДВ на душу населення в Україні переважно забезпечують сім зазначених регіонів (отримані значення індексу є більш високими,

ніж в цілому по країні). Вказані регіони виробляють близько 55% валової доданої вартості країни, акумулюючи на своїй території 37% населення. Середня валова додана вартість за сьома регіонами складає 78383,4 млн. грн., а середня ВДВ на душу населення – 31892 грн.

Відповідно другу групу формують п'ять регіонів, а саме: Одеська, Запорізька, Миколаївська, Чернігівська області та АР Крим, значення коефіцієнту конкурентоспроможності яких знаходиться у діапазоні від 0,8 до 1. На зазначені регіони приходить 15,8% сформованої доданої вартості країни із населенням у 17,9% від загального. Середня валова додана вартість за п'ятьма областями складає 31626 млн.грн., у розрахунку на душу населення – 18700 грн.

Найбільш чисельною є третя група регіонів, яка нараховує 12 областей, зосереджує 38% населення та виробляє 25% ВДВ країни. Середня валова додана вартість за регіонами групи складає 20807,1 млн. грн., що становить 13875 грн. на одну особу.

До останньої, четвертої групи увійшло три області - Закарпатська, Чернівецька та Тернопільська, які порівняно не є конкурентоспроможними за внеском у формовану валову додану вартість країни. В середньому за трьома регіонами, при акумуляції 7% населення країни, ВДВ на одну особу складає 11000 грн. Тобто розмах варіації показника ВДВ на одну особу між середніми значеннями по групах складає 2,9 разів, max та min – 6,5 разів (м. Київ – 69600 грн., Чернівецька область – 10620 грн.).

Виділення пріоритетних галузей економіки в кожному з регіонів, допускаючи, що галузь вважається пріоритетною, якщо питома вага ВДВ, створеної в ній, дорівнює або перевищує питому вагу ВДВ в цій галузі по Україні здійснено на основі розрахунку коефіцієнтів спеціалізації (табл.3).

Таблиця 3

Коефіцієнти спеціалізації регіонів України, 2011 р.

регіон	галузь								
	с/х	добувна промисловість	переробна промисловість	будівництво	транспорт та зв'язок	торгівля	діяльність готелів, ресторанів	фінансова діяльність	операції з нерухомістю
Донецька	0,45	1,96	1,79	1,02	0,68	0,94	0,66	0,75	0,68
Дніпропетровська	0,61	3,76	1,48	0,57	0,7	0,73	0,65	1,01	0,81
Івано-Франківська	1,53	1,15	0,64	1,31	0,94	0,92	0,67	0,72	0,59
Рівненська	1,92	0,26	0,87	1,34	0,85	0,74	0,9	0,52	0,43
АРК	1,2	0,29	0,69	1,68	0,81	0,81	3,59	0,53	0,97
Київська	1,62	0,04	0,88	1,55	1,53	1,03	1,16	0,29	0,93
Сумська	1,62	1,67	1,1	0,66	0,91	0,69	0,62	0,44	0,65
Вінницька	2,61	0,15	0,87	1,27	0,9	0,8	0,53	0,39	0,51
Кіровоградська	2,39	0,68	1,01	0,72	1,1	0,84	0,35	0,48	0,36
Тернопільська	2,35	0,13	0,69	1,21	1,06	0,93	0,62	0,48	0,53
Волинська	2,04	0,29	0,74	0,55	1,04	1,1	0,83	0,67	0,67
Луганська	0,61	3,15	1,63	1,28	0,64	0,6	0,44	0,56	0,49
Харківська	0,78	0,47	0,94	1	0,88	0,93	0,77	2,09	1,14
Львівська	1,16	0,44	0,75	1,23	1,32	0,83	1,2	0,93	0,89
Херсонська	2,86	0,03	0,88	0,71	0,84	0,9	1,15	0,48	0,52
Житомирська	1,96	0,81	0,84	0,9	0,73	1,12	0,72	0,38	0,48
Миколаївська	1,92	0,06	1,05	1,02	1,28	0,91	0,92	0,52	0,7
Хмельницька	2,54	0,1	0,74	1,23	0,95	0,98	0,61	0,61	0,6
Закарпатська	1,62	0,07	1,08	1,18	1,05	0,96	1,11	0,44	0,72
Одеська	0,93	0,01	0,81	0,95	2,15	0,78	1,3	0,9	1,22
Черкаська	2,36	0,11	1,39	0,84	0,8	0,88	0,7	0,32	0,64
Запорізька	1,08	0,43	1,76	0,61	0,62	0,81	1,06	0,93	0,66
Полтавська	1,56	2,72	1,38	0,84	0,87	0,74	0,46	0,4	0,46
Чернівецька	2,26	0,03	0,53	1,64	0,78	1,02	0,69	0,48	0,54
Чернігівська	2,21	0,73	0,86	0,62	0,95	0,78	0,65	0,53	0,6
м.Київ	0,002	0,001	0,29	1,1	1,13	1,62	1,48	2,02	2,11
м.Севастополь	0,01	0,28	0,66	1,5	0,95	1,5	1,13	0,69	1,18
	ПЕРВИННИЙ			ВТОРИННИЙ			ТРЕТИННИЙ		
	СЕКТОР								

За результатами розрахунків коефіцієнтів регіони України можна умовно поділити на три типи: ті, що передбачають сільськогосподарську (1), промислову (2) спеціалізацію та спеціалізацію на наданні послуг (3). Спеціалізація на виробництві сільськогосподарської продукції є характерною переважно для центральних та західних регіонів, зайнятість в несільськогосподарському секторі є досить обмеженою. Основна частина промислового потенціалу сконцентрована у східних областях: Донецькій, Дніпропетровській, Луганській, Запорізькій, а також Полтавській та Сумській. Формування валової доданої вартості переважно у сфері послуг є характерним для Харківській, Київській, Закарпатській областей, АРК та м.Севастополь та Київ. Саме існуюча спеціалізація у коротко- та середньостроковій перспективі визначатиме напрями розвитку регіонів.

Таким чином, необхідною умовою формування конкурентоспроможності регіону є розробка програм регіонального розвитку, які б враховували не тільки проблеми окремих областей, а, особливості розвитку, розподіл ресурсів і забезпечили контрольоване розміщення продуктивних сил на основі спеціалізації. Виходячи з цього, промислові регіони України потребують випереджальних темпів інвестицій в основний капітал, які спрямовані на переоснащення та модернізацію традиційних галузей, а також введення системи прискорених амортизаційних відрахувань для підприємств, особливо машинобудування, металургії, вугільної галузі, надання пільгових кредитів. Західні регіони України, такі як Вінницька, Житомирська, Волинська, Тернопільська, Чернігівська відчувають інші проблеми, зокрема, обмежені можливості зайнятості в несільськогосподарському секторі. Тому доцільно було б спрямувати зусилля держави на створення кластерів або територіальних виробничих комплексів, що передбачає значну мобілізацію капіталу в даних умовах. Поліпшити ситуацію могли б зміни в законодавстві та пільги, а також спрямування зусиль держави на розвиток інфраструктури цих регіонів, що змогло б привабити значний приватний капітал, у тому числі й іноземний.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Гончарук Т.І. Методологія конкурентоспроможності: досвід теорії і теорія досвіду: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_TPE/Honcharuk_4.pdf
2. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія /Я.А.Жаліло. – К: НІСД, 2009. – 339 с.
3. Лук'яненко Д.Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації та розвитку: Монографія: У 2 т. / Д.Г. Лук'яненко, А.М.Поручник, Л.Л.Антоноук та ін. / За заг. ред.Д.Г. Лук'яненка, А.М.Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – Т II. – 592 с.
4. Семко Т.В., Безугла В.О. Економічна оцінка конкурентоспроможності регіону // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Вип. 214: В 4 т. Том 4. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. - С. 863 – 871
5. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. Учебник. – 2-е изд., испр.и доп. - М.: Изд-во Экспо, 2005. – 544 с.

УДК 339.923(045)

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГРУПУВАНЬ

Беззубченко О.А., к.е.н., доцент, Маріупольський державний університет

Беззубченко О.А. Аналіз сучасного стану розвитку основних інтеграційних угруповань

У статті досліджено підходи до визначення сутності поняття «регіон», його характеристик, типів та складових. В статті розглянуто процеси регіональної інтеграції, що втілюються в появі значної кількості різноманітних інтеграційних утворень. Окреслено необхідність дослідження характеру взаємодії різноманітних інтеграційних утворень, оскільки від цього залежатиме формування інтеграційної стратегії розвитку країн в умовах глобальної регіоналізації. Проаналізовано динаміку розвитку зон вільної торгівлі та митних союзів у світовому господарстві; здійснено порівняльну характеристику НАФТА, ЄС, АСЕАН, щодо обсягів експорту та імпорту товарів, послуг та інвестицій. Проаналізовано товарну структуру внутрішньорегіонального експорту ЄС, НАФТА, АСЕАН. Визначено питому вагу АСЕАН, ЄС, НАФТА в світовому ВВП та міжнародній торгівлі.

Ключові слова: інтеграційні процеси, регіон, регіональна інтеграція, глобалізація, ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР.

Беззубченко О.А. Анализ современного состояния развития основных интеграционных объединений

В статье исследованы подходы к определению сущности понятия «регион», его характеристик, типов и составляющих. В статье рассмотрены процессы региональной интеграции, которые обуславливают появление значительного количества разнообразных интеграционных объединений. Определена необходимость исследования характера взаимодействия различных интеграционных объединений, как основы для дальнейшего формирования интеграционной стратегии развития стран в условиях глобальной регионализации. Проанализирована динамика развития зон свободной торговли и таможенных союзов в мировом хозяйстве; осуществлена сравнительная характеристика НАФТА, ЕС, АСЕАН, по объемам экспорта и импорта товаров, услуг и инвестиций. Проанализирована товарная структура внутрорегионального экспорта ЕС, НАФТА, АСЕАН. Определен удельный вес АСЕАН, ЕС, НАФТА в мировом ВВП и международной торговле.

Ключевые слова: интеграционные процессы, регион, региональная интеграция, глобализация, ЕС, НАФТА, АСЕАН.

Bezzubchenko O. Analysis of the current state of major integration unions

The article explores approaches to the "region" definition, its characteristics, types and components. The paper examines the regional integration processes, which cause a significant number of integration formations appearance. The necessity to study the nature of different integration structures interaction as a basis for further development of countries integration strategies in terms of global regionalization is outlined. The dynamics of the free trade areas and customs unions development in the world economy is analyzed; comparative characteristics of NAFTA, EU, ASEAN by the volume of exports and imports of goods, services and investments is performed. The commodity structure of EU, NAFTA, ASEAN interregional exports is analyzed. The share of ASEAN, EU, NAFTA in global GDP and international trade is defined.

Key words: integration processes, region, regional integration, globalization, EU, NAFTA, ASEAN.

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток системи світових господарських зв'язків значною мірою визначається інтеграційними процесами, які інтенсивно розвиваються у всіх регіонах й обумовлені тим, що проблеми економічної взаємодії, які не вдається врегулювати на глобальному рівні, все частіше вирішуються в рамках регіональної інтеграції. Розвиток економічних зв'язків на основі регіональної інтеграції є характерним для всіх регіонів світового господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, спрямовані на аналіз регіональної інтеграції, були проведені вітчизняними та зарубіжними вченими, такими як А.Л. Галіуліна, Н.І.Гражевська, І.І.Дахно, Ю.А. Бовтрук, Т. В. Деркач, М.В. Жук, Т.В. Бауліна, Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко, О. С. Кучик, Ю.М.Пахомов, Т. Місяць, Ю.Р. Олійник, Н.М. Пархоменко, А.П. Румянцев, Г.Н. Клименко, В.В. Рокоча, Г.В. Ситнік, А.О.Старостіна, О. В.Булатова, А.О.Длігач, Н.В.Богомаз, Л.В. Шкваря та ін.

Виділення невирішеної проблеми. Хоча перелік джерел в питаннях регіональних інтеграційних процесів у вітчизняній літературі досить великий, все ж таки існує необхідність в більш детальному аналізі особливостей регіональної інтеграції країн світу з огляду на те, що сучасна економічна система знаходиться під впливом процесів глобалізації та інтернаціоналізації. Саме тому вивчення цієї теми є дуже актуальним та має науково-практичне значення.

Мета дослідження. Метою роботи є дослідження сучасного стану розвитку основних світових регіональних об'єднань в умовах глобалізації світового господарства.

Викладення основного матеріалу. Однією з найскладніших та дискусійних категорій в сучасній економічній науці є категорія «регіон», адже нараховується близько ста визначень цього поняття. Це зумовлює різноманітність напрямів і методологічних концепцій у сучасних регіональних дослідженнях, унаслідок чого виникають різні погляди щодо розмірів регіону та критеріїв його розмежування [1, с. 2].

Поняття «регіон» походить від латинського слова «regio», що означає «країна», «край», «область» [2]. Кітінг М. визначає регіон як комплексний феномен, який виражається в трьох площинах: територіальній (як проміжний рівень між державою та місцевими громадами), функціональній (як вияв певної культурної та лінгвістичної самобутності) та політичній (як самостійний політичний простір, який визнають інші суб'єкти політичного процесу і в якому ухвалюють та реалізують певні рішення) [3, с.48-49]. В свою чергу, Калитчак Р. виділяє чотири типи регіонів: економічні регіони – території, що можна визначити за допомогою певних економічних характеристик і критеріїв; історичні (етнічні) регіони – території, що можна визначити завдяки наявності людських спільнот, які мають спільні історичні та культурні риси, відмінні від домінуючої культури національної держави; адміністративні регіони – території, що використовують для здійснення певної політики чи врахування певних даних; 4) політичні регіони – території, що відрізняються від інших наявністю